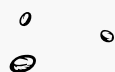
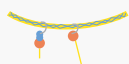

Nr. 33 – Juni 2025

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

DRIE OEKRAÏENSE STUDENTEN DAGEN ONS UIT

WAT BETEKEN HET THUIS TE VERLIEZEN?

Tekst Camiel Hamans

Wie het nieuws volgt, weet hoeveel mensen dagelijks gedwongen worden van huis en haard te vluchten, maar wie kan zich voorstellen wat het betekent dat je 's avonds niet in je eigen bed kunt slapen, dat je 's ochtends niet je eigen kopje uit je eigen keukenkastje kunt pakken en dat je, als je naar buiten kijkt, niet het vertrouwde beeld van je eigen straat en je eigen bureaus ziet. Anna Bezpala, Valeriia Hlumova en Liza Vozniuk, drie jonge Oekraïense studenten, komen uit een land waarin veiligheid geen vanzelfsprekendheid meer is. Daarom proberen ze anderen duidelijk te maken wat het verlies van thuis betekent.

Aandacht

Anna, Valeriia en Liza komen uit Oekraïne, studeren in Nederland en kennen elkaar van het Oekraïne Huis in Denemarken, waar Anna literaire bijeenkomsten organiseerde en als stagiair belast was met de communicatie, Valeriia als grafisch ontwerper actief was en Liza assisteerde bij het opzetten van tentoonstellingen. Nu ze in Nederland zijn - Anna en Valeriia ronden binnenkort hun studie af aan de Hanze Hogeschool in Groningen en Liza is vergevorderd in haar studie media en cultuur aan de Universiteit van Amsterdam - willen ze zich niet beperken tot hun eigen studie, maar daarnaast ook aandacht blijven vragen voor de situatie in hun vaderland. En dan niet door met plaatjes van oorlog, geweld en vernietiging toegang te zoeken tot de harten en portemonnees van de Nederlanders, maar door kunstenaars te vragen te reflecteren op de vraag wat thuis is en wat het verlies daarvan betekent.

Liza Vozniuk Foto Josje Crince le Roy

Culturele diplomatie

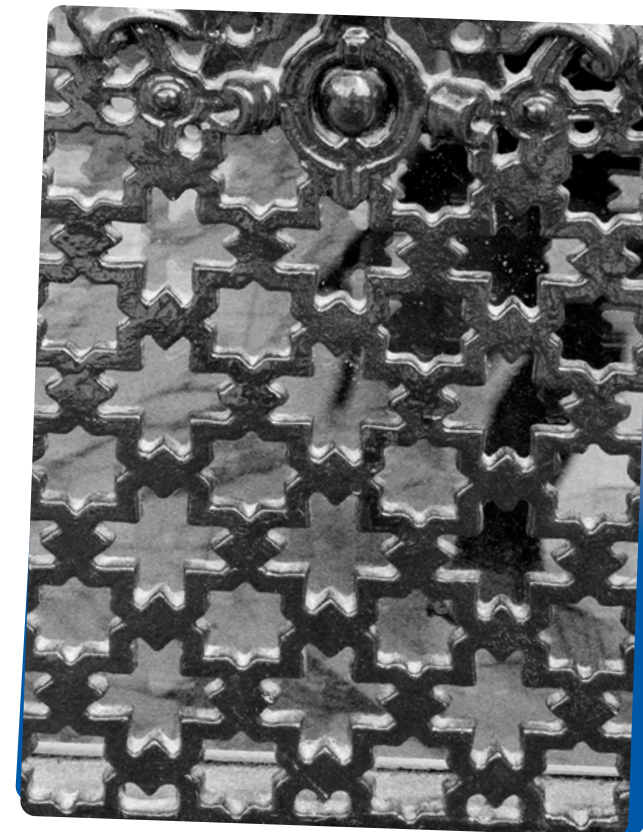
'In Amsterdam bleek,' vertelt Liza, 'er niet zoiets te zijn als in Denemarken, waar een Oekraïne Huis bestaat, een plek voor culturele diplomatie en waar met regelmaat tentoonstellingen van Oekraïense kunst te zien zijn. Wij wilden hier iets vergelijkbaars tot stand brengen. Een heel huis is natuurlijk veel te ambitieus. Wij zijn drie jonge studenten zonder positie in de maatschappij en vooral zonder geld. Een expositie leek ons wel haalbaar. We wilden graag vier Nederlandse kunstenaars vragen wat zij zouden doen als hun huis bedreigd wordt en ze dus hun huis moeten beschermen. Hun antwoorden wilden we confronteren met die van vier Oekraïense kunstenaars. De titel die we daarvoor bedacht hebben is Shared Home.Shared Fight.'

Duo's

'Ik ben begonnen uit te zoeken welke Oekraïense kunstenaars in Nederland wonen en werken. Vier in Amsterdam gevestigde Oekraïense kunstenaars heb ik vervolgens benaderd en gevraagd of ze aan het project mee wilden doen. Ze reageerden meteen enthousiast. Daarna hebben deze vier kunstenaars Nederlandse collega's uitgenodigd. Ook die vier zegden meteen toe. Het zijn zodoende vier koppels geworden, die elk met andere media werken. We zijn nu in de fase van realisatie. De kunstenaars zijn aan het werk. Zoals het er nu uitziet komen er twee installaties in Arti. Daarnaast tonen we fotografie. Deelnemers aan onze expositie zijn Anna Kakhiani en Els van der Graaf, Hanna Hrabarska en Edwin van Gelder, Sophia Bulgakova en Ymer Marinus en als vierde duo Katya Motyleva en Esmee Zeeventer.'

Voor de kunst

'We hadden wel een plan, maar geen middelen. En we hadden kunstenaars die mee wilden doen, maar geen geld om hun materialen en andere kosten te vergoeden. Ook de expositie zelf kost het een en ander.

Els de Graaf

We hebben dus subsidie aangevraagd. Helaas zonder resultaat. Gelukkig stond Arti positief tegenover ons idee en konden we op basis daarvan een crowd-funding opzetten via het platform Voor de Kunst. Bij deze inzameling, die in totaal ruim € 8.000 opleverde, heeft het Amsterdams Fonds voor de Kunst genereus bijgedragen, net zoals het Cultuurfonds, Leve het Geven en een Oekraïens Instituut. Daarnaast hebben ook particuliere donateurs bijgedragen. In totaal is ons budget minder dan we eigenlijk nodig hebben, maar voldoende om de tentoonstelling, zij het in enigszins afgeschaalde vorm, door te kunnen laten gaan.'

Begrip

'Het doel van de expositie is vanzelfsprekend om kunstwerken te presenteren, maar niet zo maar. Wat we willen laten zien moet in feite een wake-up call zijn. We proberen het publiek aan het denken te zetten. Met een modern woord de awareness te vergroten waardoor we hopelijk hier in het Westen meer begrip kunnen creëren voor wat er in Oekraïne gebeurt en waarmee we solidariteit kunnen opwekken. Nieuwsberichten blijven steeds dezelfde ellende herhalen, waardoor de boodschap vervlakt. Kunst is misschien in staat mensen wakker te maken en zich te laten afvragen hoe jezelf zou reageren als je thuis ineens verdwijnt. En misschien dat een enkele Amsterdammer zich hierdoor ook realiseert dat wat nu op twee en een half duizend kilometer afstand gebeurt, morgen hier plaats kan vinden en dat hij zich dan ook afvraagt hoe hijzelf daarop zou reageren.'

Info

Shared Home. Shared Fight: Bovenzaal Arti, 21 juni tot 27 juli.

Sophia Bulgakova en Ymer Marinus, Spomyng 2

DE MENS IS GEHECHT AAN ZIJN HERINNERINGEN

Tekst Ronald Ruseler

Foto George Maas

Wij bestaan uit sterrenstof en onze wereld is materie. Zo zijn de dingen ontstaan. Om grip te krijgen op dat enorme universum dat zich aan ons opdrong, zijn wij ons gaan omringen met handige spullen. Het onmetelijke en onbevattelijke was nauwelijks te doorgronden en misschien klampten wij ons daarom vast aan stenen, schelpen, stokken en amuletten. Zochten wij beschutting en bescherming in holtes, grotten of op heilige plaatsen. De wereld moet uiteindelijk langzaam naar ons toegegroeid zijn. Daarom zijn wij gaan verzamelen, omdat het onderweg ergens in ons DNA is gaan zitten.

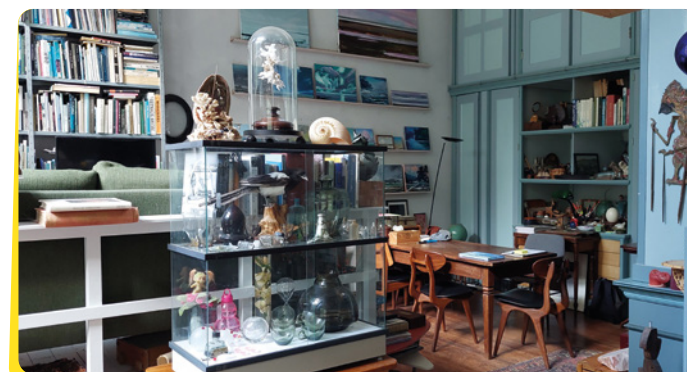
Foto George Maas

Plaats met bezieling

Wie het atelier van Marc Volger binnenstapt wordt allereerst overvallen door verbazing, dan volgt verwondering en uiteindelijk nieuwsgierigheid, want overal staan dingen opgesteld. Voorwerpen vol betekenis met ieder een ander verhaal. Kortom deze ruimte, dit eiland, is de Wunderkammer revisited. 'Als kleine jongen heb ik altijd knikkers, postzegels en suikerzakjes bewaard. Die heb ik allemaal nog. Ze boden mijn jongenswereld een zekere vertrouwdheid en bescherming tegelijk. Daarmee probeerde ik, denk ik, vat te krijgen op de wereld die mij omringde' vertelt hij, te midden van zijn verzamelingen. 'Er is bovendien altijd een gehechtheid geweest aan oude spullen, voorwerpen die van mijn ouders en grootouders kwamen. Maar je moet uiteindelijk grenzen stellen aan wat je verzamelt, want goedbeschouwd is het een gebed zonder einde als je eraan begint. Als je om je heen kijkt voel je dat iedere hoek van het atelier betekenis heeft en zie je in alle kasten of op iedere plank artefacten staan die een wezenlijke rol spelen in de wereld van Marc Volger. Voor hem hebben die voorwerpen geen hiërarchie. Het is allemaal even belangrijk, alleen moeten de objecten wel een ziel hebben. Dat is een vereiste. 'Reissouvenirs werden steeds meer een obsessie voor mij; niet de gevonden objecten, maar voorwerpen en voorstellingen die op de plaats zelf speciaal voor de bezoekers zijn geproduceerd. Ik ben eigenlijk begonnen met het verzamelen van houten wandelstokken met blikken schildjes of stocknägel, omdat die stokken hun eigen wandelingen verzamelen. Het zijn ook een soort wandeldagboeken geweest van onze ouders en grootouders. In ieder dorp dat ze passeerden werd zo'n schildje op de stok gespijkerd. Dan had je er weer een trofee bij.'

Reissouvenirs als cultuurfenomeen

Het is zo oud als de wereld om op reizen aandenkens mee te nemen. Zo ontstonden souvenirs voor de reizigers die zich vastklampten aan hun herinneringen - memorabilia. Of het nu de oude Grieken waren, de Middeleeuwer op bedevaart of de eerste moderne jongelui die op hun Grand Tour Europa verkenden, allen waren er tuk op iets reëls mee naar huis te brengen. De Grand Touristen namen bijvoorbeeld eerst modellen van de vervallen tempels en ruïnes uit Italië mee naar huis. In de loop der tijd werd dat vervangen door goedkope namaak en daar is in onze tijd pure kitsch - te koop in de kiosk - van overgebleven. Dat vindt Marc dus hartstikke mooi, omdat die massaproducten allemaal een historische en culturele achtergrond hebben. De pittoreske Canaletto's uit Venetië, de vele schetsen en prenten uit exotische oorden of de eerste fotografieën uit de Oriënt van de uit Constantinopel afkomstige Pascal Sebah waren louter bestemd voor de reislustige goeude burgerij en adellijke klasse. Er heeft in die tijd ook nog een andere doelgroep bestaan. Dat waren de Jannen-met-de-pet. Het gewone volk dat beroepsmatig over de wereld zwierf. Zeelui bijvoorbeeld brachten cadeaus mee die in de havens aangeboden werden, zoals de industrieel vervaardigde Staffordshire ceramics. De volkse voorstellingen verwezen naar verhalen die wij nu grotendeels vergeten zijn. De schrijver-zanger Nick Cave heeft zich de Staffordshirestijlonlangs eigen gemaakt en exposeerde er vorig jaar nog mee in museum Voorlinden. Zo wordt gewoon weer heel erg chic.

Wunderkammer Foto Marc Volger

Van werk naar andermans herinnering

'Ik heb vroeger heel veel collages gemaakt. Daar liep ik op den duur in vast, die wereld werd mij te groot. Daarna heb ik besloten terug te keren naar een oude liefde van mij en dat is het schilderen. Ik ging mij weer richten op de werkelijkheid. Parallel daaraan ging ik onderwerpen verzamelen die verwant waren aan die werkelijkheid, bijvoorbeeld mijn fascinatie voor water. Ik richtte mij op ansichtkaarten over watervallen, fontein en zeeën. Via de ansichtkaarten kom je ook weer uit op reizen en herinneren. Andermans herinnering bleek voor mij ook interessant te zijn. We laten onze ogen al kletsend gaan over geometrisch houtsnijwerk in Friese kerfsnede (een van de oudste decoratieve technieken in ons land, van oorsprong uit agrarische hoek), tramp-art, boomflessen,

oude panorama's van steden. We wandelen langs schelpen die zichzelf camoufleren met andere schelpen en zeewier imiteren om roofdieren te misleiden, bewonderen prachtige schilderkunst van de Bergense School, opgeduikeld in de kringloop, bestuderen een versteende bliksemschicht van natuurlijk glas, de dondersteen, want als een bliksemschicht inslaat op een zandbodem dan worden de kwartskorrels in het zand zó heet dat ze smelten en ... we spreken over de Zee.

Reconstructies van het moment

Voor Marc Volger is de zee een soort artistiek houvast en de Waddenzee is dat voor hem in het bijzonder. Hij verzamelt niet alleen de wereld, maar probeert er ook een te scheppen door die te schilderen. 'Omdat ik regelmatig op Terschelling ben is de Waddenzee een onuitputtelijke bron van inspiratie. Ik probeer het licht en het landschappelijke te schilderen; dit leidt er uiteindelijk toe dat je eindigt in abstracties. Wat ik binnenhaal is de volheid van de wereld en die is heel fluïde. Ik voel mij eigenlijk een 19de eeuwse die aan land probeert te komen door de natuurfenomenen uit zijn herinnering op te roepen. Je kunt mijn schilderijen reconstructies van het moment noemen ... Voor mij blijft de natuur boven op de zeef liggen ... die zakt daar niet doorheen.'

Dobbers op school

Het jongste project waar Marc op dit moment hard aan werkt, is een monumentale opdracht voor een nieuw schoolgebouw in Hoorn. Hier komen denken en doen kernachtig samen. In zijn werkplaats bekijken we een gedeelte van het object dat helemaal uit dobbers bestaat. Binnenkort wordt in de centrale hal van het gebouw een waterval met de dobbers geïnstalleerd. Als waterdruppels van diverse omvang en kleur, vallen en dansen ze straks in de vide op het getij van leerlingenstromen. De scholieren hebben de onderdelen van de dobbers zelf beschilderd en voorzien van verzadigde, soms felle, soms zeer heftige kleuren. We lopen naar de proefopstelling in het trappenhuis van het ateliercomplex. Hier is de cascade van vorm, licht en kleur nog bescheiden, maar binnenkort zullen er 160 dobbers over 7 meter in Hoorn komen te hangen. In dit werk komt alles samen waar we deze dag over spraken. De geschiedenis van een plaats, het ambacht en het maakproces, het collectieve geheugen en het schijnbaar onbeduidende object - in dit geval een dobber - dat door uitvergroting en de betekenis van het moment bezieling krijgt.

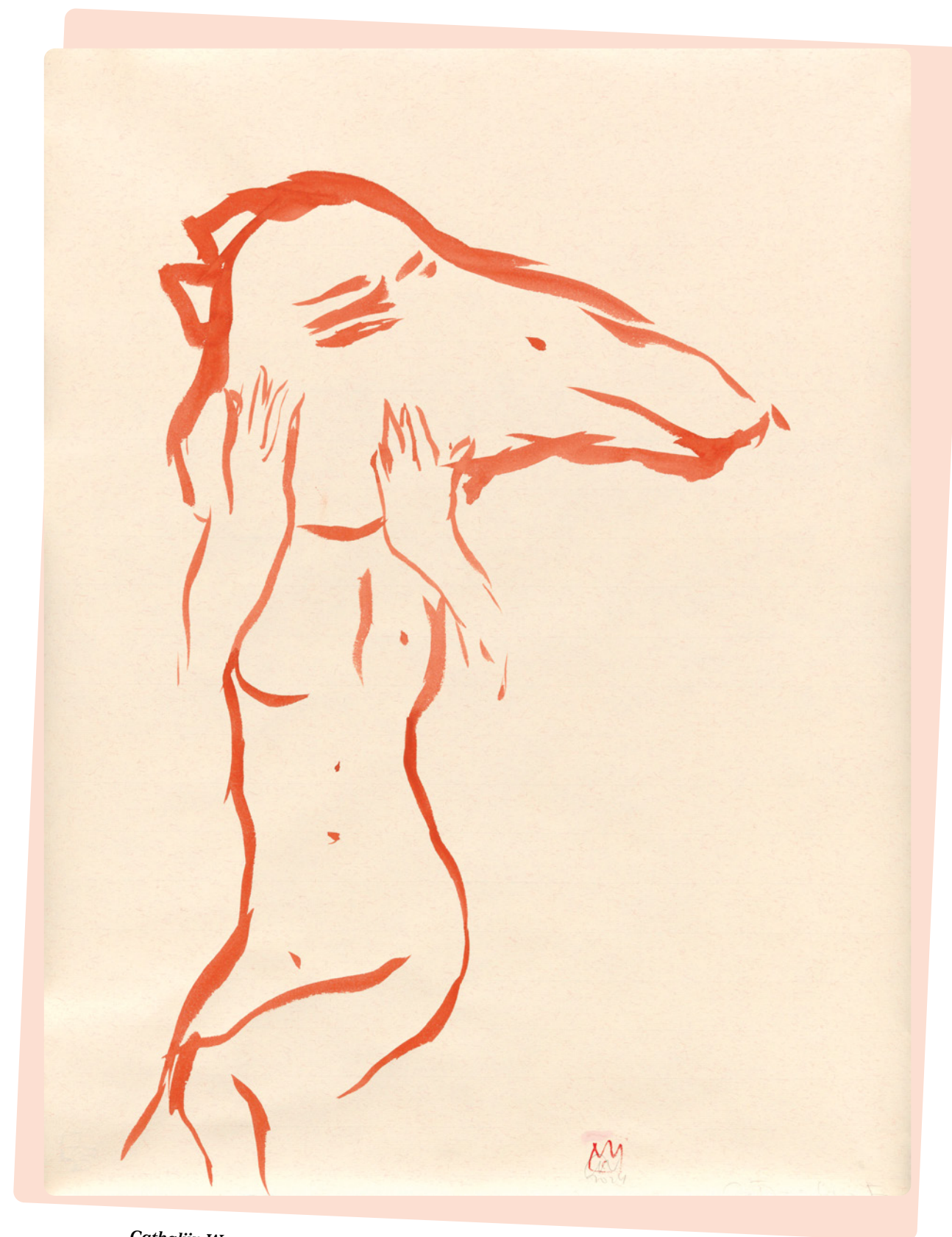
Verankerd tussen verleden en het heden legt de waardevrije blik van Marc Volger nieuwe waarden bloot. De balanceer-act tussen herinnering en ontdekking is bij hem in goede de handen en dat is nu juist de Kunst.

Haarlem, 23 mei 2025

Bronnen:

- gesprek met Marc Volger op 19 mei 2025
- marcvolger.nl

Cathalijn Wouters 'Je est un autre' uit "Lettre du Voyant" van Arthur Rimbaud (1871)
Drawing / Gouache / 63x48 cm. / 2024

DE KUNSTENAAR EN ZIJN NALATENSCHAP: PAUL DONKERS DUYVIS

Tekst Hans Kuiper | Foto's Paul Donker Duyvis;
portretfoto Miriam van Praag

Sinds een aantal jaren maak ik interviews voor Articula, met name met kunstenaars-leden van Arti et Amicitiae. Sommigen zijn exposanten, anderen curator-kunstenaars en de meesten komen nog regelmatig bij Arti. Dit stuk gaat over Paul Donker Duyvis, die in april 2024 overleed. In de Art Space opent 21 juli een expositie van zijn laatste project Corona Cancer Comfort "Laatste Boodschap"

Ik heb Paul Donker Duyvis voor het eerst ontmoet rond 2015, toen ik net een jaar in het bestuur zat. Hij kwam regelmatig in Arti en we hadden meteen een goed contact. Ook schroomde hij niet zijn mening te geven op de, soms ietwat verhitte, Algemene Ledenvergaderingen, waar ik achter de bestuurstafel zat. Van zijn kunstenaarspraktijk en wat hij allemaal gedaan had wist ik minder. Hij studeerde kunstgeschiedenis en was in het begin van zijn loopbaan wetenschappelijk medewerker bij Museum Boymans-van Beuningen in Rotterdam, redacteur bij Museumjournaal, bestuurslid bij de Stichting 'Films on Art', zeven jaar curator moderne kunst bij de Rijksdienst Beeldende Kunst in Den Haag en jarenlang het hoofd van de Ateliers in Arnhem, de tweede fase opleiding van de Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem. Ook maakte hij programma's bij W139 TV.

Eigen werk

Hij begon in de loop van de jaren '80 zijn eigen werk tentoon te stellen en publiceerde daarnaast dichtbundels. Zijn eerste exposities toonden zijn fotografie, dat in het begin een sterk documentair karakter lijkt te hebben. Hij maakte honderden, met name zwart-wit portretten. Gaandeweg ging hij installaties maken en zelf performances ontwikkelen, waarbij rituelen een grote rol vervulden. Deze werden soms gefilmd, maar vaker gefotografeerd. Zo stelde hij tentoon op verschillende locaties in Nederland, maar ook op de Biennale van Istanbul; eind jaren '80/begin jaren '90 nam hij deel aan groepstentoonstellingen en was hij lid van 'Nine Dragon Heads', een kunstenaarsgroep die wereldwijd (Korea, Brazilië, Sarajevo, Venetië, Georgië, Zwitserland) projecten deden en waar Paul zijn performances verder ontwikkelde. Deze performances, geïnspireerd door rituelen in Westerse en niet-Westerse culturen in Amerika, Afrika en Azië waren naar eigen zeggen spontaan van aard en vonden vaak plaats in de publieke ruimte. Zijn fascinatie voor met name Aziatische landen en culturen als Japan en Zuid-Korea, deed hem zelfs in zijn Artist Statements vermelden dat hij zich sterk voelde aangetrokken tot niet-westerse kunstbenaderingen.

Ziekte

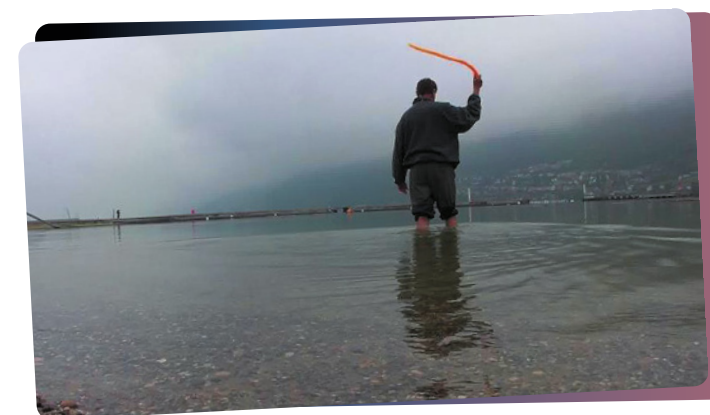
Ik sprak zijn partner Anja Zwanenburg, die hem begeleidde in zijn laatste periode nadat er prostaatkanker bij hem was geconstateerd. Zij rubriceert momenteel de nalatenschap van Paul en heeft veel werk gestald in een opslag in Breukelen, maar heeft ook thuis een kamer gereserveerd voor zijn werk. Het blijkt een flinke collectie foto's, objecten, sculpturen en teksten te zijn die eigenlijk allemaal nog wachten op een verzamelaar, een plek in een museum of verwerking in een monografie. Door de ziektes die Paul troffen had hij geen tijd meer om gedegen aan zijn nalatenschap te werken, een euvel wat meerdere, oudere kunstenaars lijkt te overkomen. Hij bleef echter wel produceren tot aan zijn dood. De creatieve vlam bleef branden. Ondanks het terminale karakter, de kanker was uitgezaaid door zijn hele lichaam en behandeling was niet meer mogelijk, wist Paul een fotoserie te maken, waarin hij met zijn vriendinnen en partner, te zien is in de laatste jaren van zijn leven. Hij bleef ook gedichten schrijven. Deze foto's en enige gedichten zullen te zien zijn op de expositie in de Art Space. Zijn teksten en foto's drukken zijn dankbaarheid uit voor zijn leven en de waardering voor de gewone dingen in het leven van alledag. Fysieke aanraking bleek het allerbelangrijkste te zijn om zijn onvermijdelijke angsten voor de dood tegemoet te kunnen treden. Hij had op het laatst hierdoor vrede met het leven en de naderende dood. "Jij hebt mij de gelukkigste jaren van mijn leven gegeven", zei hij tegen Anja.

Corona Cancer Comfort 2021

Perfo-artist-erium

Panta Rei (cyclus) – sound performance 2011

Nalatenschap

De modellen die Anja mij toonde op eerder genomen foto's van Paul zijn naar haar zeggen "gewone vrouwen, met een vetrandje, vlekjes, soms broedmager, soms volumineus". Ik zag echter ook oudere foto's van zijn reizen. Paul fietste in zijn jonge jaren veel en nam, als een echte fotograaf, enorm veel foto's. Dozen vol met negatieven, afdrukken, prospectussen en boekjes passeerden de revue. Ik krijg haast spijt dat ik niet meer over zijn werk met hem gesproken heb, in de tijd dat ik hem nog regelmatig in Arti tegenkwam. Want met name de foto's van zijn performances wekken mijn interesse, aangezien ik zelf ook veel performances gedaan heb en die hebben, ook voor mij, altijd een sterk ritueel karakter dat je in de loop der jaren ook verder kunt uitbouwen.

De hoeveelheid nagelaten materiaal doet mij bewust worden van het feit hoe belangrijk het eigenlijk is dat een kunstenaar zich ook bezighoudt met rubricering, met het actief vormgeven van een nalatenschap: welke vorm moet dit krijgen, van welke installaties vind je het belangrijk dat zij een plek krijgen in de kunstcanon, achter welk werk sta je nog steeds? Ga je een overzichtswerk publiceren van je kunstenaarspraktijk, je visie, voeg je teksten toe die een en ander verhelderen kunnen?

Anja Zwanenburg heeft dan ook een Hercules-klus op de schouders genomen om de nagelaten werken van Paul Donker Duyvis een plek te geven en ze staat in feite nog aan het begin hiervan. Eigenlijk is ze op zoek naar iemand die haar hierbij kan helpen. Als u iemand weet of zelf hierin een rol wenst te vervullen: een stagiair, gepensioneerd archivaris of een liefhebber, schroom niet contact met haar op te nemen op anjapaul16mei@gmail.com.

Info

Corona Cancer Comfort
"Laatste Boodschap", Art Space,
Arti 21-25 juli 2025

Blog Paul Donker Duyvis:

<https://pddstudio.wordpress.com/category/paul-donker-duyvis/>

<https://pddstudio.blogspot.com/2021/?m=1>

WELL 2012

Anja en Paul in bad 2021

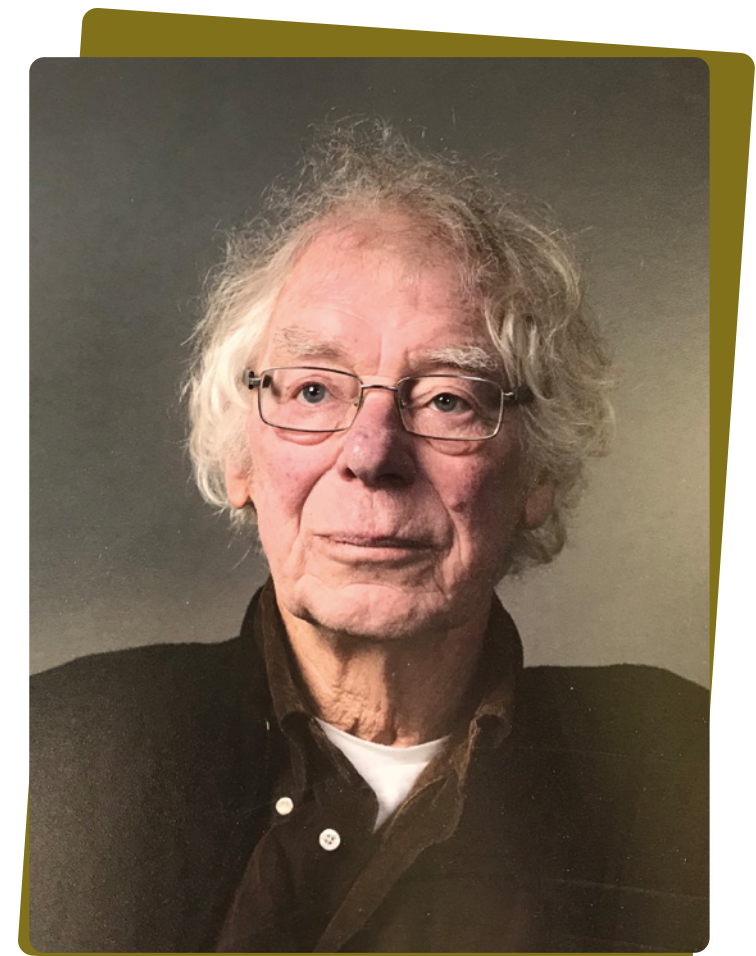
EERLUK IS EERLUK

Tekst Sipke Huismans | Fotografie Jacqueline Dessin

"En er is kunst. De kunst houdt zich niet op met de mens, maar met het beeld van de mens. Het blijkt namelijk dat het beeld van de mens groter is dan de mens zelf. Het kan slechts in de beweging ontstaan en daarbij nog niet eens in elke. Het kan uitsluitend ontstaan in de metamorfose van een mug tot een olifant. (...) In de kunst zwijgt de mens en komt zijn beeld aan het woord. En dan blijkt dat *alleen* het beeld gelijke tred kan houden met de verworvenheden van de natuur. Het woord liegen betekent in het Russisch eerder er een schepje opleggen dan om de tuin leiden. Het is in die zin dat de kunst liegt. Haar beeld omhelst het leven en vraagt niet om een toeschouwer." Boris Pasternak

"Kijken voor een cent?"

Zijn moeder heeft hem geholpen. Op de bodem van de schoenendoos zijn witte watten geplakt en daar tussenin steken een paar uit ansichtkaarten geknipte figuurtjes omhoog, de deksel is vervangen door roze vloeipapier en onderin een van de korte kanten van de doos hebben ze een rechthoekig gat van drie bij vier centimeter gemaakt. Als je daar doorheen kijkt, zie je een sneeuwlandschap bij zonsondergang. Daarmee gaat hij de straat op, de Jan Pieter Heijestraat, in Amsterdam West om precies te zijn. In 1943. Hij spreekt voorbijgangers aan en inderdaad pakt zo nu en dan iemand zijn kijkdoos aan, kijkt er even in en geeft hem dan een cent. Als hij drie centen heeft, koopt hij bij de drogist een schoolbordkrijtje, dat hij op de trap van zijn ouderlijk huis in de Brederodestraat legt.

Henk Zomer

In de Hervormde kerk is zo goed als al het ritueel vervangen door wat je zou kunnen noemen theologisch materialisme. In plaats van de als bijgeloof weggezette ceremonie, met kaarsen, gewaden en wierook, met de transsubstantiatie van brood en wijn, is een retorisch, leerstellig betoog gekomen, de preek waarin de voorganger de gelovigen uitlegt wat hen volgens het evangelie te doen staat.

Hij is niet de enige cynische puber die, de die zondag te behandelen bijbelteksten gehoord hebbend, in gedachten voorspelt wat de dominee gaat zeggen. Er komt een moment dat hij zich daar ineens voor schaamt en tegen zichzelf zegt: “Wat ben jij slecht, wat een duivel ben jij, om je zo afgesnoerd van, zo verheven te voelen boven, zoveel slimmer dan al die anderen...” Maar als er gezongen wordt hoort hij er toch weer bij.

Sommige mensen geven licht. Zelfs nog als ze er al lang niet meer zijn. De klank van hun stem, de lach in hun ogen, de warmte van hun begroeting zijn levend, aanwezig. Hij is nog altijd niet aan zichzelf gewend, nog steeds bezig te proberen tussen de feiten door te glippen, de angst voor te blijven, de alledaagse wanhoop te bezweren.

Wel zijn er onder de inmiddels vele, vele doden die hem omringen *persoonlijkheden*, die hun zijn niet verloren hebben. Lichtbronnen. Maar ze zijn natuurlijk wél uit de tijd. Hij kan ze niets meer vragen, hoe graag hij dat soms ook zou willen. Het is geen voorouderverering maar gezelschap, familie. Zo iemand is voor hem Henk Zomer (Amsterdam, 24 juni 1934-15 januari 2018, Amsterdam). Elke ontmoeting was liefde op het eerste gezicht. En ook in het gezicht, als baardstoppels prikten bij het omhelzen en zoenen.

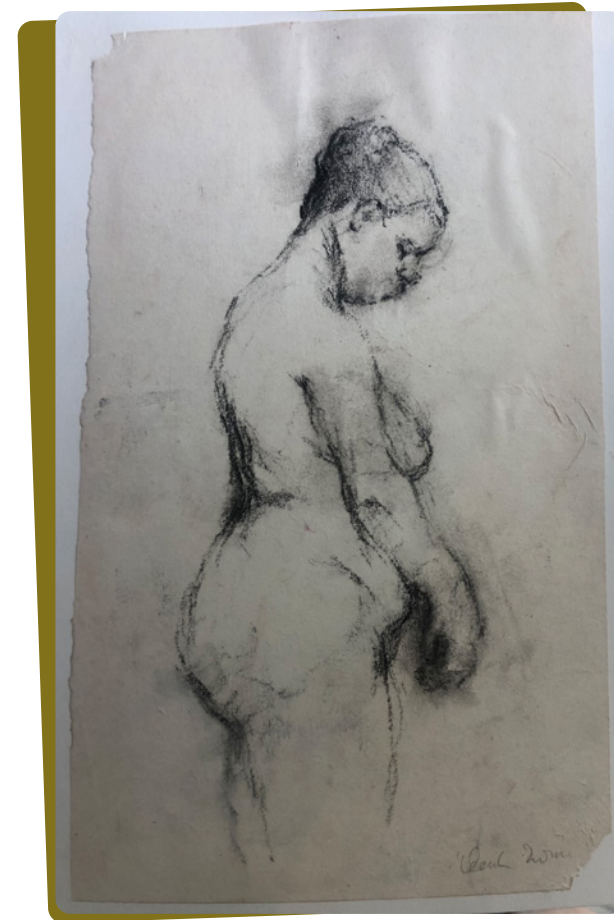
Het grote, luide, maar menselijk gebleven gebaar, ook in het werk, waarvan Jacqueline nu zegt: “Wáárom altijd zo groot ? De volgende keer neem ik een dichter...”

Maar de onderwerpen zijn ook groot: het scheppingsverhaal, de geboorte van Venus uit het IJ, de val van Ikaros, Eros en Thanatos, Charon en Cerberus, de Schikgodinnen.

Raymond Baan: “De vaak meer dan manshoge formaten waarop Henk Zomer schildert, houden verband met de weidsheid van zijn armgebaar. Zelfs wie nooit geschilderd heeft, kan zich nog wel voorstellen hoe het is om zijn innerlijke beleving tot uitdrukking te brengen op een vlak dat qua omvang zijn eigen gestalte overtreft, waarbij doek en schilder als het ware tegen elkaar zijn opgewassen.

Deze fysieke interactie tussen schilder en schilderij staat borg voor menselijke verhoudingen binnen het beeld. Wie Zomers werken bekijkt, kan zijn kwaststreken nabeleven, herleiden tot op het moment van hun ontstaan. Deze ‘dans’ die in beeld resulteert, is voor de beschouwer navoelbaar. Zomers schilderijen zijn neerslagen van een proces waarin verontwaardiging, agressie, woede en uitbundigheid alle hun rol spelen, maar waarin de onvoorspelbaarheid ook na de ‘voltooing’ van het doek is blijven hangen (...) het zijn sporen van menselijk bewustzijn dat zich met zo min mogelijk materiële weerstand aan soort- en lotgenoten wil meedelen. Die onbelemmerdheid, die overwinning op het materiaal, beschouwt Henk Zomer als één van de bestemmingen van zijn kunstenaarschap.” De vraag doet zich voor: wat is het dat, wie is het die in leven is gebleven ? Theo Blom (die in zijn jongensjaren óók preekinhouden voorspelde) placht te zeggen: “Dooie schilders moeten vergeten worden...” De man of het werk? Gelukkig zijn er de eveneens zeer grote aquarellen die met hun lichtdoorlatendheid, hun vrolijke ernst een lied zingen. De daimon was in vele gedaanten werkzaam in dit oeuvre, dat behalve beeldende kunst, muziek, composities, gedichten en leraarschap omvat. Voor hem die dit schrijft een onvergetelijke warmtebron van liefde en gezelligheid, van gelijkgestemdheid en bekommernis, van eruditie en ondanks alles hoop.

ZADEN VERDEEDIGEN

De Onkruidenier 'On the Same Ribbon'

MET JE LEVEN

Tekst Camiel Hamans

'Dit is het ongelooflijke verhaal van mensen die terwijl zichzelf en iedereen om hen heen van honger dreigden om te komen, de zadenbank van Leningrad bewaakten en er geen enkel zaadje uit opaten. Een groot aantal van de lieden die met het toezicht belast waren zijn zelf de hongerdood gestorven,' vertelt Natalia Sudova, bedenker van de tentoonstelling 'Back Up. Vavilov' die vanaf 20 juni te zien is in Arti.

Natalia Sudova
Foto Josje Crince le Roy

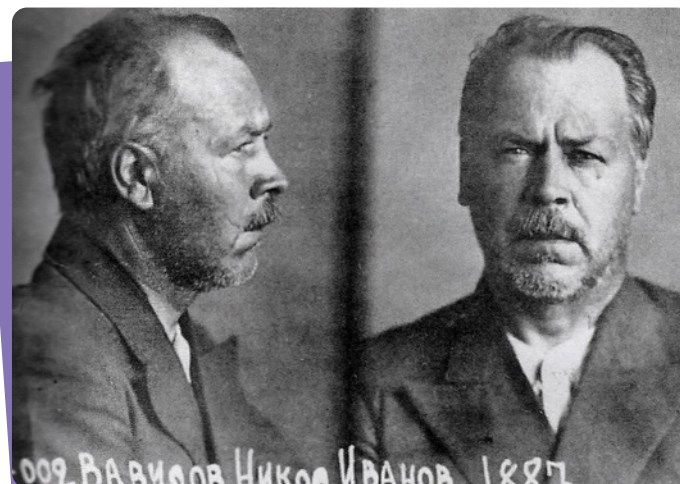
Zadenbank

'Maar laten we bij het begin beginnen,' herneemt Natalia zich. 'Heb je ooit gehoord van Nikolai Vavilov? Hij was een Russisch plantkundige en zaadveredelaar, die leefde van 1887 tot 1943. Hij beseftte dat veel gewassen dreigen uit te sterven of door veredeling zover van hun oorspronkelijke genetische vorm verwijderd raken, dat we veel soorten en rassen kwijt dreigen te raken. Daarom verzamelde hij over de hele wereld zaadjes en sloeg die op in een zadenbank in Leningrad. Ook wilde hij weten waar welke gewassen het best geteeld konden worden. Hij wist hoe Rusland in de late 19^e en de eerste jaren van de 20^e eeuw geleden had onder hongersnoden. Daar wilde hij wat aan doen. Zijn doel was om door de juiste gewassen op de beste plekken te telen tekorten in de toekomst te voorkomen. Dus beperkte hij zich niet tot het opslaan van zaden maar bestuurdde die ook en zocht uit waar deze zaden het meeste vrucht konden afwerpen. Samen met zijn medewerkers en studenten verzamelde hij zo'n kwart miljoen monsters in 64 landen. Zijn zadenbank was de eerste ter wereld. Tegenwoordig zijn er talloze.'

Tegenstand

Aanvankelijk stond Vavilov in de gunst van het Sovjetregime. Dat veranderde toen zijn leerling Lysenko met zijn theorie van vererving kwam. Vavilov werkte binnen het algemeen aanvaarde paradigma van Mendel, dat zegt dat overerving een zaak is van het doorgeven van eigenschappen van generatie op generatie, dus van ouders op kinderen. Lysenko claimde echter dat eigenschappen ook verworven konden worden of duidelijker overgenomen uit de omgeving. Dus een plant die had weten te overleven in een droog gebied zou volgens deze theorie zich zo genetisch aanpassen dat de volgende generatie van diezelfde planten het met minder water konden stellen. Dit idee dat goed aansloot bij de maakbaarheid van de marxistische ideeënwereld werd door Stalin omarmd.

Lysenko werd op het paard gehesen en Vavilov verdween in het gevang waar hij door ziekte en verhogering stierf. Stalin geloofde in Lysenko's claim dat hongersnood uit Rusland kon verdwijnen door de wonderoogsten die hem voorspeld waren. De gewassen zouden zich genetisch immers aanpassen aan de moeilijke omstandigheden van het Russische klimaat en met elke nieuwe generatie betere oogsten voortbrengen. Ten tijde van Chroesjtsjov, Stalins opvolger en de onthuller van diens misdaden, werd het duidelijk dat deze theorieën op hun best dagdromen waren, zo niet op charlatanerie berustten. Lysenko viel van zijn voetstuk en Vavilov werd gerehabiliteerd.

Nikolai Vavilov (gevangenisfoto)

Beleg

'Gelukkig ontsprong Vavilovs zadenbank de dans gedurende de Stalintijd. Tijdens het Beleg van Leningrad, dat duurde van begin september 1941 tot eind januari 1944 was het echter een dubbeltje op zijn kant. Leningrad, nu Sint Petersburg, had zo te lijden onder oorlogsgeweld en vooral honger dat een anderhalf miljoen inwoners tijdens het beleg omgekomen is. Bijna de helft van de vooroorlogse bevolking. Vooral de winter van 1941-1942 eiste een enorm aantal slachtoffers. Het was een hongerwinter die diepe littekens heeft achtergelaten in de geschiedenis van de stad, en die – net als de Hongerwinter in Nederland – een symbool werd van menselijk lijden en overlevingswil. De 7^e symfonie van Dmitri Sjostakovitsj, de Leningrad Symfonie, verklankt de wanhoop, honger, uitzichtloosheid, maar tegelijk ook de hoop, de onbuigzaamheid, veerkracht en het vertrouwen in de goede afloop van de in zo penibele omstandigheden verkerende burgerij van Leningrad. Bij de expositie is de symfonie te horen.'

Kumi Hiroi
Veronica Persica

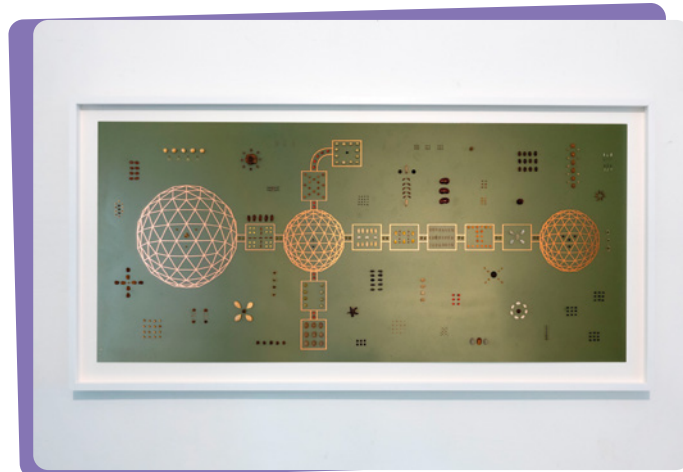
Spreekbeurt

'De zadenbank zou enig soelaas hebben kunnen bieden aan de hongerende burgers, maar de vijftig medewerkers van het wetenschappelijke instituut waar de zaden bewaard werden, zagen het grote wetenschappelijke belang in van deze toen grootste collectie ter wereld. Zij brachten de zaden in veiligheid in de kelders van hun instituut en bewaakten die continu, zonder er maar een hapje van te nemen. Negen van de medewerkers hebben het Beleg van Leningrad niet doorstaan. Andere bronnen spreken van negentien slachtoffers. Zij stierven van honger. De heldenmoed van deze lieden en van alle inwoners van Leningrad houdt me al sinds mijn kindertijd bezig. Toen ik een keer een spreekbeurt moest houden op school, kreeg ik als onderwerp het Beleg op. Spreekbeurten duurden in onze lagere schoolklassen vijf minuten. Ik bleef al doordatelend dertig minuten aan het woord. Niemand stopte me, geen juf en geen medeleerling. Toen ik, uitgeput, ophield zat de helft van de klas met tranen in de ogen.'

Veronica persica

‘In deze tentoonstelling gaat het echter minder over de ellende en het oorlogsgeweld. Ik wil nu graag de vraag aan de orde stellen wat de waarde is van een zaadje. Waarom moorden sommigen ervoor, terwijl anderen het met hun leven verdedigen? Zaden zijn de basis van de biodiversiteit, en dat is wat Vavilov als eerste benadrukt heeft. Daarom wil ik met ‘Backup. Vavilov’ ook een breder perspectief bieden. De expositie kent meerdere lagen. Het gaat natuurlijk over Leningrad tijdens het beleg, over de collectie van Vavilov, maar ook over de consequenties van het menselijk gedrag voor het natuurlijke systeem – de Japanse kunstenaar Kumi Hiroi, die in Nederland werkt, toont onder meer hoe de Veronica persica, in het Nederlands ‘grote ereprijs’, een weegbreesoort, zich onder invloed van de nucleaire straling in Hiroshima ontwikkeld heeft van driebladige plant tot vierbladige – en ik probeer een verband te leggen met de lokale context. In het zijprogramma zal Susan Kooi tulpenbollen serveren, als een herinnering aan de Hongerwinter, maar ook om het publiek te laten ervaren wat het is siergewassen te moeten eten in plaats van ‘normaal’ voedsel.’

Maarten Vanden Eynden
‘Future Flora Luna’

Spitsbergen

‘Zeven kunstenaars benaderen het thema van de tentoonstelling op hun eigen wijze. Naast Kumi Hiroi zijn dat Muge Yilmaz, Jonmar van Vlijmen, Rosanne van Wijk en Ronald Boer, die samenwerken onder de naam de Onkruidenier, Maarten Vanden Eynde en Olga Gazha. Een van de projecten die Vanden Eynde toont, staat in direct verband met Vavilovs zaadbank. In 2008 heeft de Noorse overheid een wereldzaadbank gevestigd in Svalbard, vroeger Spitsbergen genoemd, 1300 kilometer boven de Poolcirkel, ervan uitgaand dat het daar altijd zo koud zou zijn dat de zaden veilig zouden zijn. Intussen is echter de klimaatverandering zo snel gegaan dat er in 2016 al een overstroming dreigde op Svalbard. Daarom wordt er nu zelfs al aan gedacht een zaadbank te vestigen op de maan. Met Future Flora: Luna, 2025 laat Vanden Eynde zien hoe hij denkt dat zoiets eruit zal gaan zien. Muge Yilmaz vergelijkt in zijn video en installatie zijn tocht door de Nederlandse bureaucratie op weg naar naturalisatie met die van de tulp, die ook uit Turkije komt, eveneens naar Nederland verkast is en daar tot nationaal

symbool uitgegroeid is. Olga Ganzha’s project is getiteld ‘koelak’, de Russische negatieve term voor onafhankelijke boeren die tijdens de bolsjewieken rijker waren dan hun armere dorpsgenoten. Ze werden vervolgd en hun bezittingen werden door de staat onteigend. Koelakken en Vavilov deelden toewijding aan het land, de landbouw en de gewassen. Met haar werk wil Olga Ganzha stilstaan bij de prijs die betaald is voor het behoud van cultureel en biologisch erfgoed. De Onkruidenier grijpt terug op Vavilovs ontdekking dat het DNA van al onze voedingsgewassen teruggaat op planten die voorkomen in slechts zeven gebieden op onze aardbol. Met de opwarming van de aarde en het verschuiven van klimaatzones kan daar best het een en ander aan veranderen. Hoe dat zit en hoe de verbanden liggen, onderzoekt de Onkruidenier in een installatie getiteld ‘On the Same Ribbon.’ De Onkruidenier neemt belangstellenden ook een dag mee voor een workshop naar het Amstelpark, waar het collectief een Schaduwtuin ontwikkelt in de ommuurde Kloostertuin van het Belgische paviljoen. De Schaduwtuin biedt een programma over aarde en tuinieren. Louise Fresco’s documentaire ‘The apple’s journey’ volgt de oorsprong en verspreiding van de wilde appel (Malus sieversii) vanuit het bergachtige grensgebied tussen Kazachstan en China, waar Vavilov deze soort identificeerde, tot aan de zadenbank op Spitsbergen en de hedendaagse appelteelt. In het zijprogramma is een openbare lezing opgenomen waarin Louise Fresco haar fascinatie voor Vavilov toelicht.

Info

Backup. Vavilov, curator Natalia Sudova. Arti 20 juni -27 juli

Beleg bij Leningrad

Huiselijk nieuws
Directeur Mieke Prinse met haar zoon Elmo Erik, geboren 27 maart 2025
Foto Caroline Waltman

Verwacht in de Art Space

DIRK JAN JAGER

KEERT TERUG NAAR DE SCHILDEKUNST

Tekst Camiel Hamans | Foto's George Maas

‘Leeftijd vind ik niet belangrijk,’ verklaart Dirk Jan Jager met nadruk. ‘Het is dus toeval dat ik 22 september mijn zestigste verjaardag vier met een tentoonstelling in de Art Space. Vorig jaar heb ik voor een expositie in dezelfde ruimte fors uitgekapt. De hele Art Space omgebouwd tot een boudoir, omdat ik daar werk liet zien dat om zo’n omgeving vroeg. Vrienden en collega’s beklagden zich erover dat ze niet wisten van die tentoonstelling. Ze hadden blijkbaar de aankondiging gemist. Daarom kom ik nu terug met een nieuwe expositie, zodat iedereen kan zien wat ik het afgelopen jaar gedaan heb.’

Olieverf

‘Wat ik laat zien, zijn tekeningen en schilderijen. Schilderen komt bij mij op de eerste plaats. Ik heb ook wel performances gegeven, gefotografeerd en zelfs overwogen me te richten op cartoons of op tatoeages zetten, maar ik keer altijd terug naar het tekenen en schilderen. Van kinds af aan heb ik altijd getekend en ik ben ermee doorgegaan. In Heiloo zat ik op een woensdagmiddagclubje waar ik voor het eerst met olieverf mocht werken. En ook daar ben ik altijd mee doorgegaan.’

Performance

‘Als beeldend kunstenaar ben je eenzaam. Je sluit je op in je atelier en je enig uitje is de wandeling naar de supermarkt. Ik vond dat zwaar en probeerde uit te breken. Ik kwam in contact met de danswereld. Heerlijk met je blote voeten in een kring, samen dansen en daarna lunchen met de hele groep. Ik ontmoette daar indertijd een Braziliaanse danseres, Rose Akras. De dans verdween, maar haar schilderij bleef over. Rose en ik besloten samen te gaan werken en we hebben FLAM opgezet, Forum of Life Art Amsterdam. Voor de Museumnacht 2010 hebben we een performance in de nok van de Oude Kerk georganiseerd ‘Between Heaven and Earth’, waarmee we de prijs voor het beste project behaalden. In Brazilië hebben we eveneens performances uitgevoerd, in Arti en met anderen heb ik in China gewerkt. FLAM gaat nog steeds door en organiseert jaarlijks in de Museumnacht een groot performanceproject. Zelf ben na enige tijd toch weer teruggekeerd naar het schilderen. De ervaringen die ik opgedaan heb in de performance art probeer ik mee te nemen, maar ik moest weer schilderen. Ik miste het.’

Portret

‘Je kunt me een klassiek schilder noemen. Ik weet niet zoveel van computers en van camera’s. Schilderen heb ik onder de knie en dat blijf ik dus doen. Mijn opleiding aan wat nu de Breitner Academie heet, binnen de Amsterdamse Hoge School voor de kunsten, heeft me dat vak bijgebracht. Ik werk met olieverf op doek, ik kies voor gedempte kleuren, ik sta voor een ezel en ik maak portretten, op basis van foto’s die ik eerst maak en die ik via een soort ruitjessysteem verder uitvergroot tot het formaat waar het schilderij om vraagt. Ik laat me inspireren door mijn omgeving. Ik schilder mijn vriend Rudy, dat is het doek dat nu op de ezel staat. Maar als mijn dochter vraagt om een schilderij van de actrice en zangeres Sabrina Carpenter die voor een clip Jenna Ortega op de mond kust, dan heb ik er grote lol in de beide dames in flagrante te schilderen. Kunst en leven gaan bij mij hand in hand. Met het meisje of beter de jonge vrouw die ik vorig jaar in het boudoir liet zien, was ik in contact gekomen via mijn broer. Hij kende haar en vroeg me of ik haar niet wilde schilderen. Zij vond het heerlijk en ik ook. Ik heb een serie met haar gemaakt en dat doe ik vaker. Ook van Rudy heb ik een hele serie gemaakt. In opdracht werk ik ook wel en dat is best leuk, want dan hoeft je niet na te denken over wie, wat en hoe, maar ik wil niet te veel opdrachten na elkaar. Ik hou van afwisseling en wil graag ook doen wat ik zelf wil. Maar dat is en blijft altijd schilderen. Daar keer ik altijd naar terug. Als ik ’s avonds thuis kom, gebeurt het vaak, ook al ben ik moe, dat ik nog een paar uurtjes ga schilderen of tekenen.’

Jan de Hamer, schilder van de stemming

WAT DOEN WE MET HET WERK?

Tekst Camiel Hamans

Maarten Meijer met een werk van Jan de Hamer.
Foto George Maas

Kunstenaars zijn mensen en gaan dus ooit dood. Hun werk blijft echter bestaan, maar wat moet daarmee gebeuren? Maarten Meijer, inmiddels notaris in ruste, kreeg najaar 2019 een telefoontje van Simon Blijleven, directeur van Diogenes, de stichting die monumentenpandjes verhuurt aan kunstenaars. Jan de Hamer (1934-2019), huurder van een Diogeneswoning aan de Egelantiersgracht was overleden, zonder testament, zonder directe erfgenamen. Het huisje zat, stond en lag vol schilderijen, tekeningen, etsplaten en zeefdrukken. 'Wil jij je daar niet over ontfermen. Er is geen executeur testamentair. Jij hebt hem gekend en als notaris doe je dit werk toch al vaak. De neven en nichten hebben niks met kunst. Ze hebben zelfs nog nooit een tentoonstelling van hun oom bezocht.'

Jan de Hamer

Opslag

'Dat ik Jan gekend heb is een groot woord,' vertelt Maarten Meijer. 'Ik heb hem in Arti wel ontmoet. Ik was bevriend met Herman Wortel, die Jan beter kende en zodoende heb ik wel eens met hem in Arti geborreld. Toch heb ik maar ja gezegd. Het huis moest leeg en de kunstwerken moesten in veiligheid gebracht worden. Die staan nu in een opslag van mijn vrouw, Gonny van Oudenallen. Maar laat ik hier meteen hardop zeggen dat ik het niet nog eens doe. Laat kunstenaars bij leven alsjeblieft nadenken over wat er met hun werk moet gebeuren en laat ze hoe dan ook een executeur aanwijzen. Toen ik in het huisje van Jan kwam, drie verdiepingen waarvan er een onderverhuurd was, hadden een paar met Jan bevriende dames alles al geïnventariseerd, maar ik viel toch van de ene verbazing in de andere. Overal waren laatjes, luikjes, kastjes, onder, boven en achter elkaar waar Jan zijn tekeningen en schilderijen in had opgeslagen. Zijn werk is over het algemeen niet erg groot, zo'n 40 bij 60 centimeter. Verkopen deed hij niet graag en niet veel.'

Verkoopexpositie

'Nu zit ik met dat werk, zo'n dertigtal. Gonny en ik hadden een verkooptentoonstelling gepland in Arti. Dat zou december 2020 gebeuren en Theodor Holman, een goede vriend van Jan, zou de expositie openen. Maar helaas, corona gooide roet in het eten. Daarna was ik te druk met mijn werk, mijn collega overleed en vervolgens moest ik mijn zaken netjes afronden alvorens ik zelf met pensioen kon gaan. Daarom kom ik nu pas weer toe aan Jan de Hamer en zijn kunstnalenschap. Het liefst organiseer ik hier in Arti een leuke verkooptentoonstelling. Tegen zeer bescheiden prijzen, bijvoorbeeld 75 euro voor één schilderij, en twee voor 125. Het is zonde als dit werk staat te verstoffen in een opslagplaats of verloren gaat. Jans tekeningen en schilderijen verdienen een goed huis. Misschien zijn er nog Artileden die herinneringen hebben aan Jan. Die kunnen we dan misschien ophalen of van te voren noteren, zodat we de expositie kunnen aankleden met aardige verhalen en anekdotes.'

Porceleyne Fles

Voor wie zich Jan de Hamer niet meer voor de geest kan halen of die niet meteen een beeld heeft van zijn werk, hier een paar feiten en meningen over hem. Jan kwam uit een gezin van Gereformeerde Bonders uit 's Gravenzande, dat niet erg positief stond tegenover kunstzinnige aspiraties. Toch kon Jan naar de Koninklijke Academie in Den Haag en na afronding daarvan naar de Vrije Academie, waar hij een leerling was van Livinus van de Bundt. Jans vader, die graag zag dat hij een baan en een vast inkomen had, regelde dat Jan na zijn afstuderen aan de slag kon bij De Porceleyne Fles in Delft, maar daar bleef hij niet lang. Delftsblauwe borden schilderen zag hij niet als zijn toekomst. Jan toog in 1960 naar Amsterdam, maar ook dat maar voor eventjes. Jan had zich weliswaar van het geloof der vaders afgekeerd, maar niet van religie.

Hij was gegrepen door de televangelist en gebedsgenezer T.L. Osborne en vertrok naar San Francisco waar hij grafisch ontwerper voor Osbornes bedrijf annex kerk werd. Naderhand heeft hij ook nog een aantal jaren als docent in Toronto gewerkt. Hoewel Jan in latere jaren veel gereisd heeft door West-Europa, werd Amsterdam toch zijn vaste stek met als ankerpunten Arti en Café de Smalle recht tegenover zijn huis.

Heer

Jan die niet alleen lid was van Arti, maar ook van Pulchri, de Haagse Kunstkring en de Nederlandse Kring van Tekenaars, droeg een air van ouderwetse wellevendheid met zich mee; pet op het hoofd, choker om de hals en een doorgaans tot op de draad versleten tweedjasje om het uiterlijk van heer te vervolmaken. Jan die betrekkelijk veel geëxposeerd heeft tot en met een tentoonstelling in het revolutiejaar 1969 in het Stedelijk, dat al vier jaar eerder een werk van hem had aangekocht, werkte in zijn jonge jaren ook als boekontwerper voor verschillende uitgeverijen en als illustrator voor zowel Vrij Nederland als Elsevier's Weekblad. Oud-Artivoorzitter Arie van den Berg schreef over De Hamers werk: 'Voor Jan de Hamer is het tweedimensionale geen beperking, maar een keuze. Op zijn schilderij ontbreekt dan ook doelbewust een verwijzing naar verte of diepte. De wereld schijnt weer zo plat als een pannenkoek. Ook anderzijds lijkt De Hamer zich op de vlakke te houden. Zijn beeldtaal is immers bijna schematisch. Zo wordt een glooiend landschap tot strakke legpuzzel. En in de puzzel vallen de vormen steevast samen met hun kleur. Steevast omdat er zelfs geen suggestie van beweging aanwezig is. Bij Jan de Hamer betekent 'vervlakking' veeleer verstilling dan kaalslag. En juist daarin, in verstilling dus, schuilt de kracht van zijn werk. Die kracht is bovenal poëtisch. Het is de stemming die bekoren wil, niet de voorstelling of de compositie.'

Info

www.facebook.com/jandehamerkunstenaar/

Werk van Jan de Hamer

LIEFDESBRIEVEN UIT ARTI

Willem Witsen schrijft in de sociëteit | Tekst/foto's Roelof van Gelder

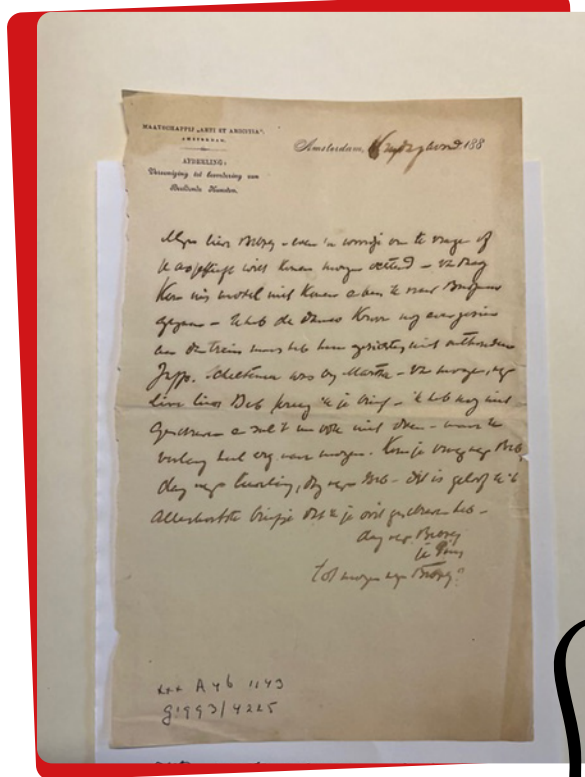
Portret van Willem Witsen voor het raam van zijn boot, foto George Hendrik Breitner (via internet)

Briefpapier

Op een winterse februaridag in 1892 zat een jongeman voor het venster van Arti. Het was zondag en hij schreef een brief op speciaal briefpapier van de Maatschappij (want dat was Arti destijds) aan zijn geliefde. Die man was Willem Witsen (1860-1923), de begaafde graficus, schilder en fotograaf en hij richtte zich hevig verliefd tot de twee jaar jongere Elisabeth van Vloten met wie hij zich in 1890 had verloofd en met wie hij in 1893 zou trouwen. Zij was de dochter van de letterkundige vrijdenker en spinozist Johannes van Vloten. Haar twee zussen huwden ook met beroemde mannen: Martha met Frederik van Eeden en Kitty met Albert Verweij. Witsen was een verwoed brieven-schrijver en van hem zijn honderden brieven bewaard gebleven aan vele bevriende kunstenaars en schrijvers zoals George Breitner, Jacobus van

Looy, Willem Kloos, Isaac Israëls, Jan Toorop en Jan Veth. In 1883 exposeerde Witsen voor het eerst in Arti met drie schilderijen. Hij was vanaf 1891 lid van Arti et Amicitiae en vandaar dat we hem vanaf dat jaar aantreffen in de sociëteit altijd schrijvend op dat briefpapier van Arti. Witsen had met tussenpozen van 1888 tot 1891 in Londen gewoond waar hij verschillende van zijn beroemde etsen heeft gemaakt. Hij was een rusteloos reiziger in binnen- en buitenland en pendelde heen en weer tussen Londen, Parijs, Haarlem, Den Haag, Dordrecht, Den Dolder en Amsterdam. Maar als hij weer terug was in Amsterdam ontmoette hij zijn vrienden niet alleen thuis, maar ook in restaurants en café's zoals Krasnapolsky, Die Porte van Cleve, Bodega Vijgendam en dus ook in Arti. Ze dronken, discussieerden, schaakten en

speelden biljart. Willem en Elisabeth kenden elkaar al voor zijn vertrek naar Londen en zij schreven elkaar frequent. Hij schrijft behoorlijk sentimenteel aan zijn 'Betsy', 'Beb', 'mijn Beb' of nog vaker 'Bephy'; zij noemde hem Pim of Pimmy. Die brieven gaan er voornamelijk over dat hij haar zo mist en dat hij verlangt naar een spoedig weerzien. Ook zijn niet te beste gezondheid komt ter sprake en als hij weer eens maagklachten heeft, neemt hij zijn toevlucht tot laudanum (opium tinctuur). Interessanter zijn de opmerkingen over zijn werk aan schilderijen, etsen en foto's en zijn contacten met kunsthandels als Van Wisselingh en Buffa. Hij exposeerde regelmatig in Arti. In april 1891 kocht de Maatschappij voor een loterij een tekening van hem aan.

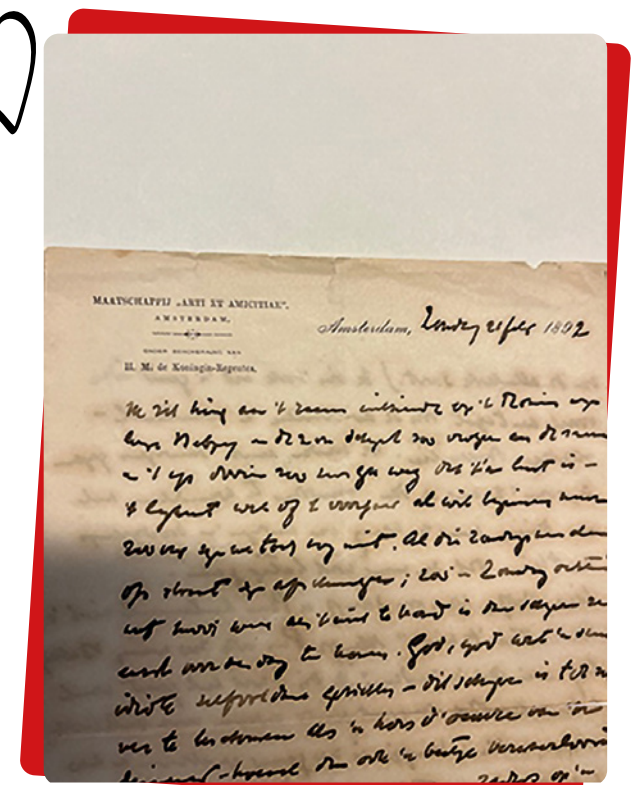

Brief van zondag 21 februari 1892,
Allard Pierson, Amsterdam

Oude Schans

Aardig zijn ook zijn observaties tijdens zijn vele wandelingen door de stad. Niet alleen vanwege de eeuwenoude gebouwen, want hij heeft ook oog voor de moderne tijd. Er zijn zo weinig kunstenaars die dat zien, zo klaagt hij op 21 november 1891 aan Betsy. "k heb nog geteekend en gisteren den heelen dag geschilderd, 'n nieuw schilderij - 't is 'n magnifiek ding als geval, maar 'k heb er niet genoeg aan gehad met dat kleine schetsje dat 'k gemaakt heb. - Ik wou maar dat 't weer zoó was dat 'k er van middag nog 's heen kan gaan met 'n groot schetsboek - dan kan 'k morgen heerlijk den heelen dag er aan werken. - 't Is de oude schans met de Montalbaanstoren van een van de sluizen van de Prins Hendrik ka, - we hebben er samen ook 's staan kijken, weet je wel? Er varen altijd sleepbooten met veel rook uit de pijpen, dat kan 't zoo mooi maken - en dan tegen den avond, zooals toèn - vlak tegen donker worden aan - maar nog geen lichten op; - 't is 'n geweldig brok Amsterdam, iets dat je nergens anders zou kunnen vinden - iets ook, dat nooit gemaakt is."

Witsen verbaast zich er over dat zijn collega's daar zo weinig oog voor hebben. Opvallend is dat zelfs Breitner volgens hem de essentie van Amsterdam niet weet te treffen. 'Ja, dat is curieus hoe weinig er van Amsterdam gemaakt is', zo gaat hij verder in dezelfde brief, "k bedoel dingen waarin 't eigen karakter van Amsterdam is uitgedrukt. - De Dam van Breitner en die van Ietje [Isaac Israëls], b.v. tòch van 't belangrijkste wat er van hier gemaakt is - en vooral de eerste, geven niets van 't eigen karakteristieke van de stad - zooals trouwens geen van Breitner z'n schilderijen hier van doen. En daarom lijkt 't me zoo curieus, omdat Amsterdam zoo geweldig mooi is in z'n eigen mooiheid. Die mooi-intieme dingetjes van Karsen [Eduard Karsen] b.v., wel, dergelijke gevallen kun je even goed in Amersfoort zoeken, in Weesp en in zoo veel Hollandsche stadjes; - daarom is 't niets minder - alleen lijkt 't me zoo curieus omdat er zooveel schilders hier wonen, en geen 't schijnt te zien -, of zien wel, ja, Valk [Maurits van der Valk] zag 't ook wel en Karsen ook en de anderen ook - maar ze voelen 't anders.' En op 8 april 1891 schrijft hij op Arti's briefpapier nog eens aan Betsy hoe fraai hij de stad wel vindt: 'Beb, die groote brokken van 't mooie Amsterdam met die regenluchten en die regendamp - mooi, mooi, mooi, anders niets'. De correspondentie van Willem Witsen is te vinden in de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)

Brief van zondag 21 februari 1892,
Allard Pierson, Amsterdam

PLAY A SIMPLE MELODY

Tekst Monse Weijers | Foto's Kees Funke Küpper

Een paar nummers geleden stond er in Articula een bericht van het artikoor dat er een openbare repetitie zou worden gehouden waarop alle arti-leden welkom waren. Ik houd erg veel van muziek, heb in een ver verleden gitaar gespeeld en had er al eens over gedacht om me aan te melden. Dit leek me wel het goede moment. Op de bewuste dag ging ik om zes uur met de anderen de trap op en nam plaats in de kleinste tentoonstellingszaal. Helmi, de voorzitter, leende me een map met bladmuziek, zodat ik de liederen mee kon zingen. Dat lukte overigens niet al te best, ik had constant het gevoel dat ik ernaast zat, uit de toon viel. Maar dat gaf niet, zei men tijdens de gezamenlijke maaltijd daarna. Driemaal mocht ik vrijblijvend meezingen werd er ook gezegd. Wat er na die drie keer zou veranderen, was me niet duidelijk. Voorafgaand aan de volgende repetitie mocht ik een stemtest te Die dirigente, doen bij de dirigente. Miranda, zong me wat toonladders voor : hi-hi-hi-hi of ha-ha-ha-ha, die ik moest nazingen. Maar ik raakte meestal al na de eerste twee of drie tonen het spoor bijster. Miranda zag het niet zo in mij zitten en zei dat ik me maar moest beperken tot 'innerlijk meezingen'. Toen Helmi dat hoorde was ze daar niet erg over te speken en zei dat Miranda veel te streng was, het koor streefde niet naar perfectie, wilde gewoon lekker zingen. .

Vals zingen

Op mijn tennisclub zat een professionele jazz-zangeres, Babette. Tegenover haar liet ik me ontvallen dat ik tegenwoordig ook zong en wel in het artikoor. 'Maar ik zing wel vals', zei ik. 'In een amateurkoor?', vroeg Babette, 'dat is normaal, dat mag'. Bij de volgende repetitie bleek dat Miranda überhaupt niet tevreden was over het koor. Ze hield een soort donderpreek vanaf haar lessenaar. Waar ze zo kwaad over was ontging me ten enenmale. De maaltijd na afloop was zoals gewoonlijk gezellig, maar er werd ook gesproken over de onaangename sfeer tijdens de repetitie.

In de nieuwsbrief van het koor die ik daarna iedere week kreeg, stond dat er een aantal emailwisselingen had plaats gevonden met Miranda, en dat dit had geresulteerd in haar ontslag (of ze dat had genomen of gekregen werd in het midden gelaten). Er zouden twee dirigenten op proef komen, en daarna zouden we op het internet kunnen stemmen wie de vaste dirigent zou worden. Ik nam twee lessen bij een zangleraar, die me, opnieuw zonder veel succes, toonladders liet zingen, maar ook zei dat ik het beste bij de bassen kon gaan zitten; tot dusverre had ik, vooral op aanraden van Miranda, bij de tenoren gezeten. En ik maakte me verdienstelijk door van een Russisch lied van Rachmaninov de uitspraak te laten horen en het te vertalen.

Amateurkoor

Toen ik voor de vierde keer meedeed, bleek wat er veranderde: ik moest contributie betalen en wel 140 euro. Daar had ik niet op gerekend, maar ja, ik begreep wel dat de dirigent en de pianiste betaald moesten worden, dus ik dakte maar. Er kwam een eerste nieuwe dirigent op proef, die me wel beviel; bij het optreden van de tweede dirigent moest ik wegens ziekte verstek laten gaan, dus ik stemde maar niet mee. Die tweede dirigent, Adriaen, werd gekozen. Hij ging niet zoals Miranda achter een lessenaar staan, maar midden tussen de koorleden en bleef altijd goed gehumeurd. Ook deelde hij iedere keer de bladmuziek van een nieuw lied uit. Een uitstekende keuze, leek mij. Zo raakte ik dus ingeburgerd bij het koor. Als je je thuis goed voorbereidde via de website, en tijdens de repetitie de noten en de pianiste volgde, de tekst op je in liet werken, dan was het niet zo moeilijk om niet uit de toon te vallen en met de anderen mee te zingen. Als dat lukte voelde ik me in de zevende hemel en de melodie bleef vaak nog een tijd door me heen gaan, hielp me door de dagen heen. Dat gold vooral voor een song van Irving Berlin, waarvan het eerste couplet luidt:

Won't you play for me a simple melody
Like my mother sang to me
One with good oldfashioned harmony
Play a simple melody.

En lukte het niet, zong je vals, dan was er nog geen man overboord; het is maar een amateurkoor.
(Op woensdag 8 oktober a.s. is de volgende openbare repetitie.)

BERLAGE IN REGENBOOG KLEUREN

Marcia Joosen, zittend, Stan Steenkamp-Faaij, staand

Tekst Camiel Hamans | **Portretfoto** George Maas | **Evenementfoto's** Andrei Tchernikov

Arti oogt misschien als een reservaat, maar staat ondanks het klassieke Berlage-interieur midden in het leven. En dat niet alleen omdat het gebouw midden in het centrum ligt. In juli, de maand dat Amsterdam in het teken staat van Pride, organiseert Quartz! een speciale Pride-expositie in de sociëteit, die op 4 juli geopend wordt door wethouder Touria Meliani, en op 25 juli een avond van diversiteit met een speciaal diner, talkshow, presentaties, entertainment, zang en tenslotte uitbundige dans.

Queer Community

'Het is de derde avond in een serie van vier, die we dit jaar in het kader van Amsterdam 750 en met subsidie van de stad organiseren' vertellen Marcia Joosen en Stan Steenkamp-Faaij, respectievelijk regisseur van de avond en secretaris, logistiek coördinator. 'De twee eerste, in februari en mei, waren gewijd aan het verleden en heden van de kunstzinnige kant van de Amsterdamse Queer community. De laatste avond op 17 oktober is toekomstgericht en wordt een kunstproject met leerlingen van het Amstelveense Keizer Karel College die een GSA gevormd hebben, een Gay-Straight Alliance om iedereen zich veilig te laten voelen op school. Zij hebben onder leiding van hun docent en Arti-bestuurder Jeroen Fransen in het Cobramuseum zelfportretten gemaakt, die een antwoord zijn op de vraag 'hoe verbeeld je jezelf?' of in meer eigentijdse verwoording 'wat is je alter ego?' De avond op 25 juli kijkt niet terug of vooruit, dan vieten we wie we zijn,' blikken Marcia en Stan vooruit.

Marcia, die van opleiding Europeanist is, dat wil zeggen dat ze Europese Studies heeft gevolgd, is in het dagelijks leven freelance projectleider. Vooral in de wereld van onderwijs en cultuur. Ze staat schoolbesturen en overheden bij. Stan is sociaal pedagoog en heeft 27 jaar in leidinggevende functies voor de gemeente Amsterdam gewerkt.

Nu is ze gepensioneerd, maar zet zich nog dagelijks in voor de Pride en is samen met Marcia en drie anderen oprichter van Quartz!.

17 mei

'We werken nu voor het tweede jaar samen met Arti. Quartz! opereert onder de vlag van de Stichting IDAHOTIQZ, IDAHOT staat voor International Day against Homo- and Transphobia en herdenkt dat op 17 mei 1990 de WHO, de Wereldgezondheidsorganisatie, homoseksualiteit als geestesziekte heeft geschrapt. Om die reden hielden we onze tweede Quartz-avond dit jaar op vrijdag 16 mei aan de vooravond van de Internationale Dag tegen Homo-, Lesbo-, Bi-, Trans- en Interseksefobie. In Nederland hebben we aan IDAHOT nog de I van Intersekse en de Q van Queer toegevoegd. De Z is in plaats van de + en geeft aan dat iedereen welkom is. Quartz! gebruikt kunst als middel om bewustwording en verbinding te creëren en om solidariteit tot uitdrukking te brengen. Zowel Arti als Quartz! zijn op de kunst gericht en daarom kunnen wij zo goed samenwerken.'

Transrechtenactiviste Sherry Jae Eber in gesprek met Donvan Zanten

Quartz! in Arti, 16 mei 2025

Acts

‘Een Quartz! avond is geen bijeenkomst met één vast thema, het is een kaleidoscopisch geheel. Kleurrijk, feestelijk, maar ook inhoudelijk. Eerder dit jaar hadden we bijvoorbeeld Gerrie van de Klei te gast, cabaret-, jazz- en musicaldiva en dochter van oud Arti-voorzitter Dora van der Veen, maar ook pareldeskundige en ‘Tussen Kunst en Kitch’-expert Martijn Akkerman. In mei deed transvrouw en rolstoelgebruiker Sherry Jae Ebere een krachtige oproep om als gemeenschap verenigd te staan. ‘Iedereen die afwijkt van de norm, levert hetzelfde gevecht’, is haar stelling. Op dezelfde avond kwam ook fotograaf Arjan Spannenburg aan het woord, die jongeren in beeld brengt die op zoek zijn naar hun identiteit en vorm proberen te geven aan hun zelfexpressie. Daarnaast vertoonde de Egyptische queer clown Stavros Kyrillos zijn acts, zangeres en actrice Naomi Antonius trad op en de Iraanse non-binaire artiest Mani. Elke avond is een aaneenschakeling van optredens, gesprekken en speciale momenten. Een soort revue in een moderne vorm. De komende avond wordt iets vergelijkbaars.’

Stavros Kyrillos vertelt over queer leven in het Midden Oosten

Bodega

‘In juli hangen de wanden van de sociëteit vol met werk van beeldend kunstenaars uit de regenbooggemeenschap die in eerdere Quartz! Shuffles te gast zijn geweest. En op onze Quartz! avond op 25 juli is er zoals steeds ruimte voor dans en muziek. Een aantal acts is al gepland, natuurlijk zijn er ook gesprekken en een afsluitende disco met echte rode lampjes. House of Bodega komt. Dat is een club aan wie dit jaar op 14 februari, Valentijnsdag, het Roze Lieverdje 2024 is toegekend. Het is een prijs voor twee jaar. In de bekendmaking van de bekroning werd House of Bodega omschreven als ‘een bastion van steun en empowerment voor de queer gemeenschap. Ze organiseren inspirerende workshops voor queer jongeren, waarbij de nadruk vooral ligt op het versterken van de jonge ballroom community’. Het house-idee is afkomstig uit Zuid-Amerika, waar op deze manier safe spaces worden gecreëerd voor personen van kleur en voor queermensen. House of Bodega vormt een sterke gemeenschap, die verbonden wordt door dans en muziek. Hun optredens zijn zeer expressief en doen je denken aan urban dance of aan street art.’

Bamber

‘Vanzelfsprekend presenteren Pia Vapeur en Don van de Poppers deze avond. Ze zullen zich zelf ongetwijfeld ook laten horen en bewonderen. Daarnaast verwachten we dat Bamber Delver komt. Hij heeft, naast zijn dagelijkse missie tegen online pesten, een fantastisch boek gemaakt De vrije vogels van Amsterdam, een ‘ode aan ruim honderd paradijsvogels’, zoals Het Parool schreef. Een groot aantal van deze vrije geesten leeft niet meer, maar er zijn er toch nog genoeg over om Bamber in de gelegenheid te stellen deze markante persoonlijkheden, deze gezichten van de stad en uit het boek in levende lijve voor te stellen. Op deze manier kun je diversiteit laten zien. En daar gaat het gedurende de Pride, maar ook zeker daarna, toch om: verschillen zichtbaar maken, zodat we aan acceptatie kunnen werken om uiteindelijk een feest van diversiteit en inclusie te bereiken.’ Eén hartenkreet willen Marcia en Stan tenslotte nog kwijt. ‘De samenwerking met Arti loopt gesmeerd, maar de belangstelling van Artileden voor onze Quartz! avonden is nog beperkt. Misschien is 25 juli een niet erg goede datum voor een eerste kennismaking vanwege de zomervakantie, maar 17 oktober zijn toch ook kunstenaars terug van hun reizen. Vooral die avond is voor mensen uit Arti de moeite waard, want dan laten middelbare schoolleerlingen zien hoe zij zich zelf portretteren.’

Info

4-25 juli Quartz! expositie in de sociëteit
25 juli Quartz! Shuffle
17 oktober laatste Quartz! shuffle van dit jaar.

ROOK AAN DE HORIZON

Tekst Antoinette Frijns | Foto George Maas

In de collectie van Arti et Amicitiae bevindt zich een zelfportret van Marianne Franken. In Artacula van 23 maart 2025 besprak ik hoe dat portret in het bezit van Arti kwam. In aanvulling daarop het volgende.

Onder de titel ‘Rook aan de horizon’ vond van 7 tot en met 24 augustus 1991 in de tentoonstellingszalen van Arti et Amicitiae een materialen-workshop plaats.

Drieëntwintig Arti kunstenaars werkten er vijftien dagen lang met liters verf, gratis ter beschikking gesteld door Koninklijke Talens uit Apeldoorn. Kunstcriticus Gert Meijerink deed van dag tot dag verslag van wat hij tijdens de workshop zag en hoorde.

In zijn verslagen citeerde hij onder anderen Jos Houweling: “Ik koop altijd verf die voorradig is. Met één restrictie, het mag geen Talens zijn” en Stella Veltkamp, die zei: “Nou nee, niet per se Talens. Ik koop verf om de kleur en dat is niet merk gebonden. Maar ik koop wel eens een tubetje Talens inderdaad. Nu werk ik alleen met Talens, maar ik neem ook wel wat extra tubetjes andere verf mee”.

*Marianne Franken Meisjesportret
fotobewerking George Maas*

Op dag twee noteerde Meijerink: Er worden schilderijen binnengedragen. Schitterende portretten, vlak voor mijn tekstverwerker. Deelnemer Juriaan van Hall wil er een als model voor zijn schilderij. Waar komen ze vandaan? Wie schilderde er zo gaaf? De groep bewonderaars breidt zich uit. Marianne Franken blijkt het wonderkind te heten. Er komt een bejaarde dame in lavendelfris zomertenuue aangestormd: ‘Ik ben degene die ze kreeg aangeboden en mijn man heeft ze gerestaureerd’. ‘Meneer !!! Wat doet u daar?’ vraagt ze met priemende blik als ze vermoedt dat ik haar woorden in de computer laat verdwijnen. ‘Wat schrijft u daar op? Is het voor het tijdschrift art i. Aha! Rezelman is de naam, Gerda B. Rezelman’. En ze informeert me nauwkeurig over het hoe en waarom van deze schilderijen.

Literatuur : Art I Kwartaaltijdschrift van de Maatschappij Arti et Amicitiae Jaargang 3, 1991, nr. 10/11, p. 16, 24 en 29.

De weg van nagelaten werk.
Zelfportret van de joodse kunstenares Marianne Franken, in Artacula 23 maart 2025, 32-33.

KUNST OVER DE VLOER

INGEBORG LESENER:

Veel mensen hebben kunst aan de muur hangen, anderen hebben kunst over de vloer lopen of in de tuin liggen, of op het balkon of soms zelfs bij hen in bed, want ook elk huisdier is een kunstwerk..In deze serie artikelen komen betrokkenen bij Arti (kunstenaars, kunstlieven de leden, bestuursleden en anderen) aan het woord over hun huisdier, hun huiskunstwerk.

Tekst: Bob Polak | Tekeningen: Katelijne Davids

Hoe heet je?

Ingeborg Lesener.

Wat is je functie/betrokkenheid bij Arti?

Ik kom al sinds de jaren zestig bij Arti. Toen ik na 1982 van de literatuur ging leven, bleven er altijd toch bijeenkomsten: van de Keerkring en Sint Lucas en van wat toen de Vereniging van Letterkundigen heette.

Ik hou van het gebouw en mag, na jaren kunstlievend te zijn geweest, nu weer beeldend kunstenaar zijn. Het is een ideale plek om met vrienden af te spreken. Tram en metro stoppen voor de deur en de vrienden komen op de fiets. Het is er vaak heerlijk rustig en dat midden in de stad. In de jaren zeventig las ik daar alle delen dagboeken van Marie Bashkirtseff in de bibliotheek die toen nog in de voorkamer was.

Heb je een huisdier?

Ik heb mijn hele leven katten gehad. Het is hunkeren als ik langer dan een paar dagen ergens ben waar geen kat is.

Aantal?

Eén zwart-smoke-white Maine Coon kater met een wit uitroepteken op zijn gezicht en een prachtige pluimstaart.

Sinds wanneer?

Sinds 4 mei 2013. Zijn eerste verjaardag.

Aha, sinds de Dodenherdenking. Waarom heb je een kat?

Een huis zonder kat vind ik niks.

Naam of namen van je kat?

Onze eerste kat heette Wampie, naar het boek van A. den Doollaard. Het was in 1958 het eerste deel in de Salamander-reeks van Querido en daarvoor mocht ik het boekomslog tekenen. Daarna kwam Abeltje aangelopen en toen kreeg ik de grote rode Vos, de zoon van Poppie en de broer van de kleine magere Sally Hausmacher. Die had misschien een andere vader. Eucalypta kwam uit het asiel.

EEN HUIS ZONDER KAT VIND IK NIKS

Die overleefde de kattenziekte. Daarna kwam Madonna, die huilende kleintjes troostte, en Lodewijk, ook met uitroepteken, en toen kwamen Bir & Bram, zachtmoedige blauwe Britten.

Waarom die naam?

De kat waarmee ik nu in symbiose leef, heet volgens zijn stamboom Antwan! Die naam leek nergens op en na een paar dagen zijn we overeengekomen dat dat geen roepnaam was, en dat hij Makimaki heet, naar ons totemdier. Hij is half langharig en verhaart dus flink.

Hoe kwam je 'in het bezit' van je kat?

Meteen na de begrafenis van Bram, dat was mijn vorige kat, ging ik poezenfilmpjes bekijken. Niet met het idee er meteen een te gaan kopen, maar bij het zien van de foto van M!M wist ik dat het een unieke relatie zou worden. Déze of geen! Heb toen subiet de eigenaar in Ter Aar gebeld en ben de kat met mijn oudste dochter gaan ophalen. Hij was afgeprijsd, want een jaar oud. En al vader.

Hoe zou je het karakter van je kat willen omschrijven?

Wat is het voor type?

M!M is een bijzonder lief iemand die mij mist als ik weg ben en die als ik de sleutel in de voordeur steek, direct naar de voordeur komt en duidelijk blij is me te zien. Hij heeft ook altijd wel trek, maar ik mag hem kammen, wat ook nodig is en daarvoor springt hij 's ochtends op de vensterbank. Hij is als de dood voor dozen en manden en wil dus ook voor geen goud in een tas.

Zijn er zaken die jij je kat verbiedt?

Hij mag in elk geval wel in bed. Hij slaapt dan op het voeteneind en soms vangt hij 's nachts na veel gestommel een muis, die hij dan demonstratief midden in de huiskamer laat liggen. Maar hij mag niet op de eettafel vanwege het theelichtje. In de kaarsvlam wordt zijn pluimstaart een fakkel. Dat willen we dus liever niet. Nee, hij ook niet.

Heb je een balkon...?

Ik heb geen balkon, maar een grote tuin achter het huis. De tuin staat vol beelden en M!M zat tot begin dit jaar altijd in de boom links achterin waar de eksters hem kwamen uitlachen, maar hij kan sinds kort niet meer klimmen.

Wat krijgt je kat zoal te eten?

Hij lustte uitsluitend droogvoer, Hair and Skin, maar heeft nog maar weinig tanden en hij likt nu af en toe het nat van Felix soep. De stukjes laat hij liggen. Toen ik die ging fijnmalen, haalde hij er al helemaal zijn neus voor op. En ook blikvoer wordt in alle smaken versmaad.

Je bent vertaalster. Spreekt je kat een mondje Nederlands?

Hij kent het woord Soep!

Brengt je kat weleens geluid voort?

En zijn er bepaalde momenten waarop of waardoor hij dat doet?

Hij miauwt hard als hij iets van me wil en hij kan oorverdovend spinnen wat 's nachts soms aanleiding is om hem van het bed te gooien.

Was je kat weleens ziek? Is er weleens een kat van je overleden? Wat deed je dan?

Hij is nu sterk vermagerd en kan niet meer springen. Dus hij hijst zich op bed en op de bank. De bekleding wordt af en toe bijgeknipt. De meeste katten zijn hier trouwens in de tuin begraven.

Nooit aan een ander huisdier gedacht?

Is een hond niets voor jou? Of een konijn?

Leuk toch in de tuin?

Ik heb nooit een hond overwogen. Ik ging tot voor kort meestal zo om het jaar naar Canada om daar te schilderen. Wasberen vind ik leuk, maar dat gaat niet. In mijn tuin lok ik gaaien die in familieverband komen foerageren. Ze heten allemaal Gerrit. En ze verstoppert de pinda's en eikels.

Nog iets. Is het niet jammer dat er in Arti geen katten meer rondlopen?

Het is jammer dat Arti geen bedrijfskat meer heeft en heel terecht dat indertijd aan honden de toegang is ontzegd. Lang geleden was er een Sinterklaasfeest voor de kinderen. Mijn broer Carl had een juwelierswinkel op het Rokin en zijn dochter Thalia kon toen wel mee. Toen kon je trouwens ook nog ná elf uur 's avonds binnenstappen voor drank en bitterballen, maar er is iets voor te zeggen dat oudjes bijtijds gaan slapen. Maar het lijkt tegenwoordig wel of steeds meer mensen allergisch zijn voor katten. Hoe zou dat komen?

Ingeborg Lesener: 'Wat ik het mooiste boek over katten vind?'

Na de dood van een van mijn katten schreef ik een necrologie in De Poezenkrant #54 met als titel "Harmoniehof 33hs". Een schilderij erboven van mijn tuin in de sneeuw met overal katten. Mijn necrologie eindigde met een verwijzing naar Machines en emoties, de briefwisseling tussen Willem Frederik Hermans, Rudy Kousbroek en Ethel Portnoy. Het advies van WFH (sowieso een favoriete schrijver) aan Rudy (auteur van De aaibaarheidsfactor!) en Ethel luidde: 'Bezwijk niet voor de verleiding om een nieuwe kat te nemen. Als de Lord of the Cats het wil, neemt een nieuwe kat jullie wel. Ik weet zeker dat de mens ook in dit opzicht zijn positie in de kosmos geheel verkeerd beoordeelt.'

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

Articula is een programma- en verenigingsmagazine van Arti van en door leden

COLOFON

Hoofdredactie:

Camiel Hamans

Eindredactie:

Willem van Beek

Redactie:

Josje Crince le Roy, Kees Funke Kúpper, Roelof van Gelder, Hans Kuiper.
George Maas, Miriam van Praag, Ronald Ruseler en Caroline Waltman

Medewerkers aan dit nummer:

Antoinette Frijns, Roelof van Gelder, Camiel Hamans, Sipke Huismans, Hans Kuiper,
Bob Polak, Ronald Ruseler en Monse Weijers

Fotografie:

Sophia Bulgakova, Josje Crince le Roy, Jacqueline Dessing, Paul Donker Duyvis,
Kees Funke Kúpper, Els van der Graaf, George Maas, Ymer Marinus,
Miriam van Praag, Andrei Tchernikov, Marc Volger en Caroline Waltman

Tekening:

Cathalijn Wouters

Illustratie:

Katelijne Davids

Basisvormgeving:

Robin Hoogstad

Vormgeving:

Sara el Younssi, Studio S2B

E-mailadres:

articula@arti.nl